

Ársskýrsla OR 2020

Viðaukar

Verndarsvæði. Tegundir fugla og plantna á válistum

Efnisyfirlit

Staðsetning og heiti lands í eigu, leigu eða umsjá OR samstæðu og er innan verndarsvæða	1
Tegundir fugla og plantna á válista Náttúrufræðistofnunar Íslands (NÍ) og válista IUCN á landi í eigu, leigu eða umsjá OR samstæðu	5
Fuglar	5
Plöntur	6

Ljósmynd á forsiðu: Gretar Ívarsson

Staðsetning og heiti lands í eigu, leigu eða umsjá OR samstæðu og er innan verndarsvæða

OR samstæðan hefur umsjón með tæplega 19.000 ha lands og eru tæpir 16.000 ha innan verndarsvæða. Um er að ræða vatnsverndarsvæði, hverfisverndarsvæði, friðlýst svæði, verndarsvæði Þingvallavatns, svæði á náttúruverndaráætlun og svæði á náttúruminjaskrá. Verndarsvæði er unnt að nálgast í kortasjá: <https://lukor.or.is/lukor/>

	ÖRNEFNI/STAÐUR	VATNSVERND	FRIÐLÝSTAR FORNMINJAR	NÁTTÚRUMINJASKRÁ	HVERFISVERND Á SKIPULAGI
	Bláfjöll - Heiðmörk o.fl.	Grannsvæði, fjarsvæði, öryggissvæði vegna grunnvatns og öryggissvæði vegna yfirborðsvatns.			Suðurá: Gróskumikið votlendi á flæðilandi, mikið fuglalíf. Hólmskraun: Mosagrónir og heillegir hraunflákar.
Höfuðborgarsvæðið	Heiðmörk	Brunnsvæði Gvenndarbrunnar, Myllulækjar og Vatnsendakrikar.	Þingnes: Mannvirkjaleifar á fornum þingstað. Rauðhólar: Friðlýst sem fólkvangur 1974. Stærð 45 ha.	Myllulækjartjörn í Heiðmörk	Bugða og Rauðhólar: Gróskumikið votlendi á flæðilandi, mikið fuglalíf. Rauðhólar eru friðlýstur fólkvangur. Þeir eru leifar gervígga í hrauni sem rann um svæðið fyrir 4500 árum. Á flæðilandinu meðfram Bugðu er gróskumikið votlendi, gróður þar er fjölbreyttur og fuglalíf mikið um varptímann.
	Elliðavatn				Elliðavatn: Nánasta umhverfi, gróðurfar og fuglalíf.
Vesturland	Þerjadalur, Slöguveita og Ósveita, Grábrók, Seleyri, Grund, Fossamelar, Steindórsstaðir, Svelgsárhraun	Brunnsvæði o.fl.			
Suðurland	Úthlíð	Brunnsvæði Bjarnarfell			
Hengill	Nesjavellir	Lög um verndun Þingvallavatns og vatnasvið þess nr. 85/2005		Hengilsvæðið vegna stórbrotins landslags og fjölbreytni í jarðfræðilegri gerð, m.a jarðhita.	

ÖRNEFNI/STAÐUR	VATNSVERND	FRIDLÝSTAR FORNMINJAR	NÁTTÚRUMINJASKRÁ	HVERFISVERND Á SKIPULAGI
Nesjavellir	Dyrdalur Sporhelludalur Skeggjadalur	Vatnsból Grámel í Nesjahrauni, vatnsból Nesjavallavirkjunnar. Tvö vatnsból ásamt verndarsvæðum eru afmörkuð í Nesjalaugagili.		Dalverpi milli móbergshryggja. Sérstæðasti hluti Dyrafjalla. Hinn forni Dyravegur lá um dalina og í gegnum Dyrnar í Dyradal. Sporhelludal eru greinilegar götur meitlaðar í móbergið eftir umferð hesta og manna liðinna alda eins og nefna dalsins gefur til kynna. Dyrnar og Sporhellan eru í flokki söguminja.
	Fálkaklettur-Selklettur (gígaröð)	Grannsvæði		Samfelld og margbreytileg gjallgígaröð, sú heillegasta og merkasta á norðurhluta Hengilssvæðisins. Söguminjar tengdar elsta bæjarstæði Nesjavalla og selrústir undir Selklettum.
	Botnadalur, Illagil, Krummar			Sterkt landslagsrými í Botnadal og vel varðveittar minjar um búsetu. Samfelld kjarrlendi í Illagili og austan Krumma.
	Skógarhóll, Eldborg og Grámelur	Grannsvæði		Merkar gosminjar í Nesjahrauni, mosaklæddu og kjarrvöxnu hrauni með fagurlega löguðum eldgígum. Eldborg er fagurlega lagaður gervígur.
	Rauðstrýta og umhverfi	Grannsvæði		Kjarrvaxið og sprungið hraun með gíg og misgengi.
	Gíghólar austan Hveralækjar			Athyglisverðar gígamyndanir sem hafa varðveist á vinnslusvæði Nesjavallavirkjunar.
	Nesjalaugargil Köldulaugargil	Nesjalaugagil: Brunnsvæði og grannsvæði		Litríkt jarðhitasvæði með útfellingum og mörgum gerðum hvera og lauga. Mikilfengleg árgljúfur með fossum.
Hagavíkurlaugar			Vegna vaxandi vinsælda sem almennt útivistarsvæði verði settar almennar umgengisreglur á svæðinu. Bygging skála bönnuð, vegagerð og umferð vélknúinna farartækja takmörkuð, lausaganga hrossa bönnuð svo og meðferð skotvopna.	
Kolviðarhóll	Engidalur Hellisskarð	Vatnsból Hellisheiðavirkjunnar í Engidalskvísl vestan Húsmúla aðrennslisvæði vatnsbóla Ölfusi og Hveragerði		Misgengi í B/C hrauninu neðan við Hellisskarð. Það sneiðir brekkuna neðan við Búastein og á sama hátt Reykjafellsmegin.
	Stóra-Reykjafell			Allt Stóra-Reykjafell en í fjallinu eru m.a. tveir stórir sprengigígar; Dauðadalur norðan í Reykjafelli og Hveradalir sunnan í fjallinu. Báðir gígarnir eru nánast óspilltir. Dauðadalur má heita ósnertur.

ÖRNEFNI/STAÐUR	VATNSVERND	FRÍÐLÝSTAR FORNMINJAR	NÁTTÚRUMINJASKRÁ	HVERFISVERND Á SKIPULAGI
Kolviðarhóll				Fornleifar við Kolviðarhól sem njóta hverfisverndar - heimild um bústað, útihús, legstað, leið, túngarð, sæluhús, grettistak, mógrafir, túngarð, réttir, örnefni, áningarstaði, náttstað, útihús, vörslugarð, áletrun, fjarskýli, tóft, vörður, sögustað, þjóðsögur og útilegumannabústaði.
Eldborg undir Meitlum o.fl.	Fjarsvæði	Gamlar þjóðleiðir	Eldborg undir Meitlum. Stór gjallgígur.	Varðveita Hengilsvæðið sem náttúruverndar- og útivistarsvæði.
Hellukofi, Varmá og Ölfusforir		Hellukofi hlaðinn á árunum 1830-1840 friðlýstur fornleifi	Varmá og Ölfusforir. Ölfusforir eru víðáttumiklar, blautar engjar með miklu og fjölskrúðugu fuglalífi. Varmá hefur mikið vísindalegt gildi.	Suðurgígarnir í B/C hrauninu sem er um 5800 ára gamalt. Um er að ræða lága gjall- og klepragíga sem eru óskemmdir.
Vörður við Hellukofann, Þurá, D-hraun	Þurá: Grannsvæði	Vörður við götuna frá Hellukofanum og í austur	Fjörumörk vestan Þurárhnúks. Fjörुकambar ofan við bæinn Þurá ofan við þjóðveg. Gleggstu minjar um sjávarstöðubreytingar í ísaldarlok á þessum slóðum.	Norðurgígarnir í D hrauninu sem er um 2000 ára gamalt. Um er að ræða lága gjall- og klepragíga sem eru óskemmdir.
Hjallatorfan (Hellisheiði og Ölfus)				
Þorlákshafnarsel Eldborgir við Lambafell Eystri-Þurá	Eldborgir við Lambafell: Fjarsvæði	Rústir Þorlákshafnarsels undir votbergi á Hellisheiði. Skjal undirritað af ÞM 20.01.1976. Þinglýst 16.06.1977	Eldborgir við Lambafell. Formfagar eldstöðvar frá sögulegum tíma. Eldvörpin, hrauntraðirnar frá þeim ásamt hrauninu umhverfis.	Fornleifar við Eystri-Þurá. Heimild um bústað, útihús og mógrafir (528;1-9)
Meitlar Eldborgarhraun Skálafell	Fjarsvæði og grannsvæði			Útivistarsvæði milli Suðurlandsveggar, Þrengslaveggar og Hjallatorfu.
Breiðabólsstaður				Fornleifasvæði sem njóta hverfisverndar - Breiðabólsstaður 544:1-44. Heimild um bústað, kirkju, útihús, túngarð, hjall, tættur, kvíar, rétt, fjárhús, leið, vað, áveitu, draug, áningastað, vörður, fjarskýli, sel, vörslugarð, mógrafir, mókofa, myllu, stekktún.

	ÖRNEFNI/STAÐUR	VATNSVERND	FRIDLÝSTAR FORNMINJAR	NÁTTÚRUMINJASKRÁ	HVERFISVERND Á SKIPULAGI
Ölfusvatn	Kýrgil Ölkelduháls Tjarnahnjúkur Ölfusvatnsbærinn	Lög um verndun Þingvallavatns og vatnasvið þess nr. 85/2005	Minjar í grennd við gamla Ölfusvatnsbæinn.		Fjölbreytt hverasvæði, votlendi og árgljúfur. Ef til orkuvinnslu kemur á svæðinu þarf að vanda sérstaklega til allrar mannvirkjagerðar. Gamla bæjarstæði Ölfusvatns ásamt nánasta umhverfi. Fjölbreytt minjasvæði.
	Laki, Álftatjörn og Efri-Kattartjörn	Vatnsból á áreyrum Ölfusvatnsár á mótis við starfsmannabúðirnar- vatn ódrykkjarhæft	Forn girðing, er nefnist Grímkelsgerði og stór þúfa í því nefnd leiði Grímkels, friðlýst árið 1898		Stórskorið og fjölbreytt landslag og jarðmyndanir; árgljúfur, gjallgígur, sprengigígur og hverir. Tjarnasvæði og votlendi.
	Ölfusvatnsárgljúfur vestan Stapafells, ásamt bökkum.	Vatnból neðan árinna í votlendi við tjaldsvæði - vatn ódrykkjarhæft	Jarðfastur grágrýtissteinn, með áletruninni VES+1736. Talið vera fangamark einhvers og ártal. Friðlýstur árið 1927		Stórskorið og fjölbreytt árgljúfur með sérstæðum rofmyndunum. Selrústir í Seltungum.
	Ölfusvatnsá, Villingavatnsá o.fl.				Ölfusvatnsá og Villingavatnsá ásamt aðliggjandi votlendi og strönd Þingvallavatns. Bugðóttir árfarvegir, ósasvæði og votlendi vaxið víðikjarri.
	Lambhagi				Tangi sem skagar út í Þingvallavatn og tengist landi með lágu eiði. Mikið útivistargildi og einstakt útsýni yfir Þingvallavatn. Forn hleðslugarður liggur þvert yfir eiðið.
Bakki				Varmá og Ölfusforir - Ölfusforir eru víðáttumiklar, blautar engjar með miklu og fjölskrúðugu fuglalífi. Varmá hefur mikið vísindalegt gildi.	

Tegundir fugla og plantna á valista Náttúrufræðistofnunar Íslands (NÍ) og valista IUCN á landi í eigu, leigu eða umsjá OR samstæðu

Fuglar

Hættuflokkur á valista NÍ	Tegund	Svæði, sást síðast	Forsenda á valista NÍ	Staða á Evrópuvalista	Staða á heimsvalista
Útdauðir sem varpfuglar á Íslandi (EW)	Haftyróill (Alle alle)	Heiðmörk, Helluvatn, 2005	Hætti varpi á Íslandi um 1995	LC (Least concern)	LC (Least concern)
	Keldusvín (Rallus aquaticus)	Heiðmörk, 2013	Hætti varpi á Íslandi um 1970	LC (Least concern)	LC (Least concern)
Tegundir í bráðri hættu (CR)	Skúmur (Catharacta skua)	Heiðmörk, 2008	Hefur fækkað mikið (A4abc)	LC (Least concern)	LC (Least concern)
Tegundir í hættu (EN)	Blesgæs (Anser albifrons)	Heiðmörk, Hrauntúnstjörn, 2017	Hefur fækkað mikið (A4a)	LC (Least concern)	LC (Least concern)
	Duggönd (Aythya marila)	Heiðmörk, 2020	Hefur fækkað mikið (A2ab)	VU (Vulnerable)	LC (Least concern)
	Fýll (Fulmarus glacialis)	Heiðmörk, 2020	Hefur fækkað mikið (A4abc)	EN (Endangered)	LC (Least concern)
	Haförn (Haliaeetus albicilla)	Heiðmörk, 2019	Lítill stofn, <250 fuglar (D)	LC (Least concern)	LC (Least concern)
	Hvítmafur (Larus hyperboreus)	Heiðmörk, 2017	Hefur fækkað mikið (A2abc)	LC (Least concern)	LC (Least concern)
	Kjói (Stercorarius parasiticus)	Heiðmörk, 2017	Hefur fækkað mikið (A4abc)	LC (Least concern)	LC (Least concern)
	Sendlingur (Calidris maritima)	Heiðmörk, 2005	Hefur fækkað mikið (A2b)	LC (Least concern)	LC (Least concern)
	Svartbakur (Larus marinus)	Heiðmörk, 2020; Lítið sem ekkert frá 2000, Ölfusforir 2011	Hefur fækkað mikið (A2abc)	LC (Least concern)	LC (Least concern)
Tegundir í nokkurri hættu (VU)	Fálki (Falco rusticolus)	Heiðmörk, 2020; Nesjavellir, 2009	Lítill stofn, <1000 fuglar (D)	LC (Least concern)	LC (Least concern)
	Gulönd (Mergus merganser)	Heiðmörk, 2020	Lítill stofn, <1000 fuglar (D1)	LC (Least concern)	LC (Least concern)
	Himbrimi (Gavia immer)	Heiðmörk, Myllulækjartjörn, Hrauntúnstjörn, Elliðavatn, 2020	Lítill stofn, <1000 fuglar (D1)	VU (Vulnerable)	LC (Least concern)
	Hrafn (Corvus corax)	Heiðmörk, 2020, Ölfusforir 2011, Hellisskarð/Nesjavellir 2005	Hefur fækkað, >10% fækkun á 10 árum (A2abc, C1))	LC (Least concern)	LC (Least concern)
	Húsönd (Bucephala islandica)	Heiðmörk, Helluvatn, 2013	Lítill stofn, búsvæði minnkað (D2)	NT (Near threatened)	LC (Least concern)
	Kría (Sterna paradisaea)	Heiðmörk, Hrauntúnstjörn, 2020	Hefur fækkað mikið (A2abc)	LC (Least concern)	LC (Least concern)
	Skeiðönd (Anas clypeata)	Heiðmörk, 2015	Lítill stofn, <250 fuglar (D)	LC (Least concern)	LC (Least concern)
	Skógarsnípa (Scolopax rusticola)	Heiðmörk, 2020	Lítill stofn, <1000 fuglar (D1)	LC (Least concern)	LC (Least concern)
	Snjótittlingur (Plectrophenax nivalis)	Heiðmörk, 2020	Hefur fækkað mikið (A2abc)	LC (Least concern)	LC (Least concern)
	Tjaldur (Haematopus ostralegus)	Heiðmörk, 2020	Hefur fækkað mikið (A4b)	VU (Vulnerable)	NT (Near threatened)
	Æðarfugl (Somateria mollissima)	Heiðmörk, 2020	Hefur fækkað mikið (A2b)	VU (Vulnerable)	NT (Near threatened)
	Tegundir í yfirvofandi hættu (NT)	Brandugla (Asio flammeus)	Heiðmörk, 2020	Lítill stofn, <1000 fuglar (D1)	LC (Least concern)
Gargönd (Anas strepera)		Heiðmörk, Elliðavatn, 2013, Ölfusforir 2011	Lítill stofn, <1000 fuglar (D1)	LC (Least concern)	LC (Least concern)
Grafönd (Anas acuta)		Heiðmörk, Helluvatn, 2005	Lítill stofn, <1000 fuglar (D1)	LC (Least concern)	LC (Least concern)
Hávella (Clangula hyemalis)		Heiðmörk, 2012	Ekki tiltekið	VU (Vulnerable)	VU (Vulnerable)
Rjúpa (Lagops mutus)		Heiðmörk, 2020	Ekki tiltekið	NT (Near threatened)	LC (Least concern)
Stelkur (Tringa totanus)		Heiðmörk, 2020	Ekki tiltekið	LC (Least concern)	LC (Least concern)
Tegundir á heimsvalista sem eru flækingar á Íslandi (NA)	Skutulönd (Aythya ferina)	Heiðmörk, 2015	Ekki tiltekið	VU (Vulnerable)	VU (Vulnerable)

Skýrslur Hafsteins Björgvinssonar: Fuglar og önnur dýr á verndarsvæðum vatnsbóla Reykjavíkur, aðgengilegar á www.veitur.is
Hættuflokkar Alþjóðanáttúruverndarsambandsins IUCN, 2019: <http://cmsdocs.s3.amazonaws.com/RedListGuidelines.pdf>
Válisti fugla: <https://www.ni.is/midlun/utgafa/valistar/fuglar/valisti-fugla>
Breytingar frá síðasta valista: <https://www.ni.is/node/27342>
*Skýringar á forsendum: http://cmsdocs.s3.amazonaws.com/keydocuments/summary_sheet_en_web.pdf

Plöntur

Hættuflokkur á valista NÍ	Tegund	Svæði, aldur á gögnum	Staða á heimsvalista
Tegundir í nokkurri hættu (VU)	Laugadepla (<i>Veronica anagallis-aquatica</i>)	Hengilsvæðinu, 2005; Ölkelduháls, 2006; Hellisheiði, 2006	LC (Least concern)
	Naðurtunga (<i>Ophioglossum azoricum</i>)	Miðdalur, 2005 og nágrenni við Ölkelduháls, 2001, 2005, 2006; Hellisheiði, 2006	NE (Not evaluated)
Tegundir í yfirvofandi hættu (NT)	Grámygla (<i>Filaginella uliginosa</i>)	Nágrenni Ölkelduháls, 2005, 2006 Fremstadal, 2005, Hellisheiði 2006	NE (Not evaluated)
	Eggjatvíblaðka (<i>Listera ovata</i>)	Heiðmörk, 2006	NE (Not evaluated)

Válistaflokkun Alþjóðanáttúruverndarsamtakanna: <https://www.ni.is/node/3648>